

Læreplan i historie og filosofi - programfag

Fastsatt som forskrift av Utdanningsdirektoratet 23. juni 2016 etter delegasjon i brev av 13. september 2013 fra Kunnskapsdepartementet med hjemmel i lov 17. juli 1998 nr. 61 om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa (opplæringslova) § 3-4 første ledd.

Gjelder fra 01.08.2016

Gjelder til 31.07.2022

Formål

Mennesker er historieskapte og historieskapende. Dette preger menneskers tenkning, handlinger og deltakelse i ulike fellesskap. Ved å binde sammen kunnskaper om historie og filosofi med ferdigheter i historisk tenkning og filosofisk refleksjon kan programfaget historie og filosofi åpne for nye perspektiver på mennesket i historien og historien i mennesket.

Programfaget skal danne grunnlag for å utforske historiske forhold og hendelser fra ulike synsvinkler og vurdere motsetninger og konflikter i et historisk og nåtidig perspektiv. På denne måten skal programfaget bidra til å gi innsikt i og forståelse for den historiske og filosofiske bakgrunnen for idealer og verdier som har preget og preger utviklingen av kulturer og samfunn. Slik innsikt kan også legge grunnlag for en nyansert og åpen dialog og forsoning på tvers av historiske motsetningsforhold.

Programfaget historie og filosofi skal gi eleven opplæring i kildebruk og kildekritikk. Evne til å vurdere informasjon, og til å kunne skille mellom informasjon og dokumentasjon er en del av opplæringen. Dette er viktige ferdigheter for demokrati, rettsstat og vitenskap, og for aktiv deltakelse i informasjonssamfunnet.

Programfaget skal bidra til å utvikle den enkeltes historiebevissthet og evne til filosofisk samtale, og stimulere til undring over hvordan mennesker har levd og handlet gjennom tidene. Gjennom arbeid med historie og filosofi skal eleven utvikle evnen til å forstå og gjøre verdivalg. Å kunne identifisere ulike tenkemåter og hvordan de har påvirket mennesker og samfunn, kan bidra til at eleven forstår samtiden bedre. Programfaget skal danne grunnlag både for allmenndannelse, økt selvinnsikt og videre studier. Gjennom opplevelse, innlevelse og kritisk analyse skal opplæringen i programfaget stimulere eleven til kunnskapssøking, undring, refleksjon og engasjement.

Struktur

Historie og filosofi består av to programfag: historie og filosofi 1 og historie og filosofi 2. Historie og filosofi 2 bygger på historie og filosofi 1.

Programfaget er strukturert i hovedområder som det er formulert kompetansemål for. Hovedområdene utfyller hverandre og må ses i sammenheng.

Oversikt over hovedområder:

Programfag	Hovedområder					
Historie og filosofi 1	Oldtid	Antikken	Middelalder	Renessanse	Opplysningstid	Nyere tid
Historie og filosofi 2	Mennesket i moderne tid	Kunnskap og sannhetssøken	Eksistens og mening	Fellesskap, produksjon og forbruk	Politiske ideer og ideologier	Historieforståelse, historiebevissthet og historiebruk

Hovedområder

Historie og filosofi 1

Oldtid

Hovedområdet *oldtid* dreier seg om mennesker, samfunnsforhold og ideer i eldre kultursamfunn. Det handler om myter som erkjennelsesform og historiefortellinger. Tidsforståelse og hva ikke-skriftlige kilder kan fortelle om samfunnene, inngår i hovedområdet.

Antikken

Hovedområdet *antikken* dreier seg om samfunnsforhold, kultur, politikk og tenkning i gresk og romersk sivilisasjon. Studiet av originaltekster gjennom filosofisk samtaler og å utarbeide en egen historisk framstilling inngår også i hovedområdet.

Middelalder

Hovedområdet *middelalder* handler om endringene i samfunn og tenkemåter i perioden. Religionenes og filosofiens betydning for kulturspredning og menneskers tenkning er sentralt. Hovedområdet handler om vurdering av historiske kilder og forståelse av historisk utvikling.

Renessanse

Hovedområdet *renessanse* handler om samfunnsforståelse og utviklingen av ideer i renessansen. Det omfatter også reformasjonen og teknologiske endringers betydning for utviklingen i Europa. Det handler også om hvordan historie kan vurderes fra ulike perspektiver og synsvinkler og oppfattes forskjellig.

Opplysningstid

Hovedområdet *opplysningstid* dreier seg om idéspredningen som fulgte av vitenskapsrevolusjonen, og om utviklingen av frihetsidealene. Sentrale tenkeres oppfatning om stat og samfunn i perioden inngår i hovedområdet. Hovedområdet handler også om hvordan ulike tilnærminger til historien kan gi ulike forklaringer og framstillinger av den.

Nyere tid

Hovedområdet *nyere tid* handler om framveksten av industrisamfunnet og industrialiseringens betydning for mennesker og samfunn. Det dreier seg om ideologiske brytninger i perioden. Utviklingen av historievitenskapen og hvordan ulike historieførståelser og filosofitradisjoner har preget menneskers identitet og kultur, individuelt og kollektivt, inngår i hovedområdet. Kildebruk og kildekritikk inngår i hovedområdet.

Historie og filosofi 2

Mennesket i moderne tid

Hovedområdet *mennesket i moderne tid* dreier seg om moderniseringsprosessene fra midten av 1800-tallet, og hvordan de former og blir formet av mennesker. Sentralt er filosofiske diskusjoner omkring det moderne og det postmoderne i samfunnet og i menneskers tenkning. Hvordan mennesker i moderne tid samler historisk erfaring og utvikler historiebevissthet, inngår i dette hovedområdet.

Kunnskap og sannhetssøken

Hovedområdet *kunnskap og sannhetssøken* handler om vitenskapelig metode. Hovedområdet dreier seg om sannhet og objektivitet, og hvordan vitenskapen har preget moderne samfunn. Naturvitenskapens begrensninger og utfordringer og utviklingen av nye metoder inngår i hovedområdet.

Eksistens og mening

Hovedområdet *eksistens og mening* handler om hvordan mennesket har reflektert over eksistensielle og etiske spørsmål i møte med samfunnsendringer i moderne tid. Å identifisere og diskutere menneskesyn og kollektive identiteter er sentralt i hovedområdet.

Felleskap, produksjon og forbruk

Hovedområdet *felleskap, produksjon og forbruk* dreier seg om hvordan endringer i produksjon og forbruk har preget menneskers hverdag og forestillinger. Det handler om hvordan sosial tilhørighet og etnisitet har satt grenser for mennesker, og hvordan grensene har vært overskredet og endret. Samfunnssyn og kulturforståelse og hvordan filosofer diskuterer miljø, kultur og samfunn inngår i hovedområdet.

Politiske ideer og ideologier

Hovedområdet *politiske ideer og ideologier* dreier seg om hvordan ideer og tenkemåter former ideologier. Det handler om hvordan ideologier har påvirket mennesker, politisk tenking og samfunnsinstitusjoner i nyere tid. Forholdet mellom autoritær og demokratisk tenking og mellom idealer, mål og virkemidler i politikken inngår i hovedområdet.

Historieforståelse, historiebevissthet og historiebruk

Hovedområdet *historieforståelse, historiebevissthet og historiebruk* handler om hvordan historie blir forstått og brukt av individer, grupper og samfunn. Det dreier seg om historiesyn og hvordan kunnskap om fortiden utformes gjennom erindring, kritisk undersøkelse og diskusjon. Kildekritikk inngår i hovedområdet.

Timetall

Timetallet er oppgitt i 60-minutters enheter.

Historie og filosofi 1: 140 årstimer

Historie og filosofi 2: 140 årstimer

Grunnleggende ferdigheter

Grunnleggende ferdigheter er integrert i kompetansemålene der hvor de bidrar til utvikling av og er en del av fagkompetansen. I historie og filosofi forstås grunnleggende ferdigheter slik:

Muntlige ferdigheter i historie og filosofi innebærer å formulere egne synspunkter presist og nyansert. Det betyr å forme fortellinger, delta i den filosofiske samtalen og diskutere framstillinger av faglige emner. Sentralt i den filosofisk samtalen er å argumentere logisk og relevant, gjøre rede for begreper og begrepsnyanser og begrunne egne synspunkter i møte med andres oppfatninger og perspektiver.

Å *kunne skrive* i historie og filosofi innebærer å presentere faglige emner klart og konsist med et variert ordforråd og bruke fagets sentrale begreper i egne arbeider. Det vil si å utforme faglige problemstillinger og drøfte dem ved å bruke ulike typer historisk materiale. Det innebærer også å vurdere kvaliteten på egne og andres skriftlige presentasjoner.

Å *kunne lese* i historie og filosofi innebærer å utvide ordforråd og begrepsbeherskelse ved å lese historisk og filosofisk tekstmateriale. Det vil si å forstå og forklare meningsinnholdet i relevante tekster og i historisk materiale, og vurdere hva som er rimelige og urimelige tolkninger av en tekst. Det betyr også å tolke og trekke informasjon ut av historisk materiale som landskap, gjenstander, bilder, historiske kart og skriftlig materiale. Å kunne lese innebærer å sammenlikne historiske framstillinger av et emne, påpeke og forklare forskjeller og likheter og lese historiske framstillinger spørrende og kritisk.

Å *kunne regne* i historie og filosofi innebærer å tolke og å utforme tabeller og andre former for statistiske framstillinger og vurdere kvantitative historiske data. Det betyr å bruke fagets begreper for å beskrive tid, mengde- og størrelsesforhold og forstå hva kronologi og relativ kronologi er. Å kunne regne i historie og filosofi innebærer å bruke tidslinjer for systematisering av historisk informasjon. Det betyr også å forstå proporsjoner når det gjelder tid og størrelsesforhold.

Digitale ferdigheter i historie og filosofi innebærer å skille mellom informasjon og dokumentasjon og anvende dette i egen tenkning og i eget arbeid. Det betyr å hente relevant informasjon fra nettsteder, vurdere informasjonen kritisk gjennom å anvende kildekritikk, beherske digitale kildehenvisninger og bearbeide informasjonen selvstendig. Det innebærer også å lage egne historiske framstillinger, kommunisere og samarbeide med andre ved hjelp av digitale verktøy.

Kompetansemål

Historie og filosofi 1

Oldtid

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- sammenlikne samfunnsstruktur og naturgrunnlag i to av oldtidens kultursamfunn og diskutere hvilke ideer som preget disse samfunnene
- drøfte hvordan mennesker i eldre kultursamfunn har forstått tid, søkt mening og overført kunnskap mellom generasjonene
- lese og gjøre rede for innholdet i en myte fra et eldre kultursamfunn og reflektere over hvilken rolle den kan ha hatt på mennesket i oldtiden

- reflektere over hvordan myter preger virkelighetsforståelse og fortellinger, og diskutere hvordan mytene søker å gi svar på grunnleggende spørsmål
- reflektere over symbolers betydning for utviklingen av språk og tenkning
- forme en enkel historisk framstilling som viser hvordan levninger fra oldtiden kan tolkes forskjellig

Antikken

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- gjøre rede for kultur og samfunnsforhold i gresk og romersk sivilisasjon
- gjøre rede for framveksten av demokratiet i Athen og reflektere over ulike ideer om styreformer i antikken
- gjøre rede for naturfilosofi og athensk filosofi om menneske og samfunn
- forklare opprinnelsen til den filosofiske samtalen og anvende prinsippene for den
- bruke tekster fra antikken som levninger og beretninger til å forme en historisk framstilling om et tema

Middelalder

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- gjøre rede for hvordan samfunn i middelalderen var organisert og styrt, og reflektere over hvordan makt ble legitimert
- gjøre rede for sammenhenger mellom antikkens filosofi og kristen tenkning og drøfte forholdet mellom filosofi og religion
- drøfte hvilken betydning islamsk kultur og tenkning fikk i middelalderen
- vise hvordan møter mellom ulike kulturer og religioner i middelalderen var preget av både konflikt og samarbeid
- undersøke og reflektere over menneskers liv og tenkning i middelalderen ved å bruke utvalgte kilder som levninger og beretninger
- bruke begrepene kontinuitet og endring til å vise hvordan middelalderhistorien kan framstilles på ulike måter

Renessanse

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- gjøre rede for sammenhenger mellom økonomi, kunst og tenkning i renessansen og bruke kilder til å finne særpreg ved perioden
- gjøre rede for samfunnsforståelse i renessansen og drøfte tenkning om individ, stat og samfunn
- diskutere virkninger av reformasjonen for stat og individ
- gjøre rede for hvordan man kom fram til og spredte ny kunnskap i perioden og forklare hvordan denne kunnskapen utfordret den etablerte virkelighetsforståelsen
- gi eksempler på hvordan historiske perioder blir konstruert og drøfte hvilken betydning dette har for historiefremstillinger

Opplysningstid

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- gjøre rede for hvordan vitenskapsrevolusjonen la grunnlaget for nye virkelighetsforståelser og drøfte betydningen dette fikk for synet på mennesket
- gjøre rede for og reflektere over rasjonalismen og empirismen som erkjennelsesteorier
- presentere hovedtrekk i 1600- og 1700-tallets statstenkning og frihetsidealer og drøfte ved hjelp av tekster hvilke konsekvenser endringene fikk i Amerika og Europa

- gjøre rede for tenkning, kunst og kultur i romantikken som en reaksjon på opplysningstidens idealer
- gjøre rede for idealistisk og materialistisk forståelse av historie og vise hvordan disse tilnærmingene gir ulike forklaringer på opplysningstidens revolusjoner

Nyere tid

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- forklare framveksten av industrisamfunnet og vurdere hva det innebar for forståelse av tid og arbeid
- sammenlikne liberalismen og marxismen og drøfte deres syn på frihet og likhet
- drøfte hvordan historieførståelser kan virke undertrykkende eller frigjørende
- drøfte i hvilken grad samefolkets felles historie har betydning for moderne allsamisk identitet på tvers av statsgrensene
- forklare hvordan historieskrivningen i første del av 1800-tallet bidro til utviklingen av nasjonale identiteter og vurdere om den har virket inkluderende eller ekskluderende på samer og nasjonale minoriteter
- vurdere innholdet i tekster som retter et kritisk søkelys på framveksten av det moderne samfunnet
- innhente, vurdere og bruke kilder på en relevant og etterprøvbar måte

Historie og filosofi 2

Mennesket i moderne tid

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- gi eksempler på hva modernisering kan være og drøfte positive og negative konsekvenser av disse
- drøfte situasjonen til urfolk og deres kultursituasjon i brytningen mellom tradisjon og modernitet
- forklare hva det vil si å tenke historisk til forskjell fra det å ha kunnskaper om historie, og hvorfor begge deler er viktig for å utvikle historiebevissthet
- reflektere over hva det vil si at mennesket er historieskapt og historieskapende
- gjøre rede for kjennetegn ved moderne og postmoderne tenkning og finne eksempler på slik tenkning
- presentere og reflektere over hovedsynspunkter i tekster om mennesker og modernisering

Kunnskap og sannhetssøken

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- gjøre rede for sentrale vitenskapelige begreper og metoder
- gjøre rede for hvordan vitenskapelig tenkemåte og metode har omfattet stadig nye områder i moderne tid
- drøfte problemer knyttet til begrepene sannhet og objektivitet innenfor naturvitenskapelige og humanistiske fag
- reflektere over sammenhenger mellom vitenskap og teknologi i vår samtid
- presentere og drøfte hovedsynspunkter i tekster om teknologi, vitenskap og sannhet i moderne tid

Eksistens og mening

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- gi eksempler på menneskets eksistensielle og religiøse undring og drøfte filosofers tilnærminger til slike spørsmål
- diskutere hendelser, endringer og utfordringer i moderne tid som har aktualisert etiske og eksistensielle spørsmål
- identifisere og drøfte menneskesyn i historiske og filosofiske tekster
- vurdere hva som former kollektiv identitet, og gi eksempler på hvordan ulike fellesskap har formet og formidlet slik identitet
- presentere og reflektere over hovedsynspunkter i tekster om eksistens og mening i moderne tid

Felleskap, produksjon og forbruk

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- diskutere hvordan ideologi og tenkning preger arkitektur og kunst, og vurdere hvordan dette påvirker mennesker og fellesskap
- gjøre rede for noen sentrale økonomiske teorier og drøfte hvordan disse har fungert i praksis
- diskutere hvordan uttrykks- og kommunikasjonsformer påvirket og ble påvirket av den historiske utviklingen i moderne tid
- drøfte hvordan kjønn, etnisitet og sosial og religiøs tilhørighet har satt grenser for menneskers utfoldelse, og gi eksempler fra historien på hvordan slike grenser har vært overskredet eller endret
- gjøre rede for filosofiske ideer om forholdet mellom mennesker, dyr og natur
- gjøre rede for miljøproblemer i et historisk perspektiv og drøfte etiske dilemmaer knyttet til dette

Politiske ideer og ideologier

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- gjøre rede for utviklingen av demokratiske ideer og samfunnsorganisering og drøfte utfordringer knyttet til realiseringen av disse
- gjøre rede for ideologibegrepet og undersøke politiske ideologier og massebevegelser, deres historiske bakgrunn og betydning
- gjøre rede for hvordan ideologier gir forenklete beskrivelser av virkeligheten og drøfte om dette er i konflikt med demokratiske idealer
- gjøre rede for hvordan terror og ikke-vold har vært brukt og begrunnet i politisk kamp og diskutere etiske problemer knyttet til slike virkemidler
- presentere og reflektere over ideologiske synspunkter i tekster

Historieforståelse, historiebevissthet og historiebruk

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- gjøre rede for forskjellen på fortid og historie, og diskutere i hvilken grad en historieframstilling kan gi en sann framstilling av fortiden
- bruke historiefaglige metoder for å undersøke problemstillinger og utforme en faglig framstilling
- gjøre rede for forskjellige historiesyn og reflektere over eget historiesyn
- forklare begrepene identitetspolitikk og erindringspolitikk og vise til eksempler hvordan historie er blitt brukt i kulturell og politisk sammenheng
- forklare begrepet historiebevissthet og vurdere hvordan historiebevissthet kan prege menneskers forståelse av egne muligheter og begrensninger
- innhente, vurdere og bruke kilder på en relevant og etterprøvable måte

Vurdering

Bestemmelser for sluttvurdering:

Standpunktvurdering

Programfag	Ordning
Historie og filosofi 1	Elevene skal ha standpunktkarakter.
Historie og filosofi 2	Elevene skal ha standpunktkarakter

Eksamen for elever

Programfag	Ordning
Historie og filosofi 1	Elevene kan trekkes ut til muntlig eksamen. Eksamen blir utarbeidet og sensurert lokalt.
Historie og filosofi 2	Elevene kan trekkes ut til skriftlig eller muntlig eksamen. Skriftlig eksamen blir utarbeidet og sensurert sentralt. Muntlig eksamen blir utarbeidet og sensurert lokalt.

Eksamen for privatister

Programfag	Ordning
Historie og filosofi 1	Privatistene skal opp til muntlig eksamen. Eksamen blir utarbeidet og sensurert lokalt.
Historie og filosofi 2	Privatistene skal opp til skriftlig eksamen. Eksamen blir utarbeidet og sensurert sentralt.

De generelle bestemmelsene om vurdering er fastsatt i forskrift til opplæringsloven.